

दीर्घतमा औचथ्यः। अश्विनौ। जगती, ५-६ त्रिष्टुप्।

अबोध्यग्निर्ज्म उदेति सूर्यो व्युषाश्चन्द्रा महावो अर्चिषा।

आयुक्षातामश्विना यातवे रथं प्रासावीद्देवः सविता जगत्पृथक् ॥ १.१५७.०१

ज्मः- भूमौ। अग्निः। अबोधि- प्रतिबोधितः। सूर्य उदेति। चन्द्रा- आह्लादनकरी। मही- महती।
उषाः। अर्चिषा- प्रभया। वि आवः- तमो विवासयति। अश्विना। यातवे- गमनाय। रथम्।
आयुक्षताम्- आभिमुख्येन युञ्जाथाम्। देवः सविता। पृथक्- प्रत्येकम्। जगत्- जङ्गमम्।
प्रासावीत्- प्रसौतु अनुजानातु। सर्वभूतहितक्रतुराशरीरं बोधितः। ज्ञानोदयदेवता स्वप्रभया
अज्ञानमन्धकारं विवासयति। प्राणापानाधिदेवते अस्मच्चित्तं प्रत्यागमनाय यत्नं कुरुतः। आत्मसूर्यो
जङ्गममनुगृह्णातीत्याध्यात्मिके ॥१॥

यद्युञ्जाथे वृषणमश्विना रथं घृतेन नो मधुना क्षत्रमुक्षतम्।

अस्माकं ब्रह्म पृतनासु जिन्वतं वयं धना शूरसाता भजेमहि ॥ १.१५७.०२

यत्- यदा। अश्विना- प्राणेशौ। वृषणम्- वर्षकम्। रथम्- ऋतभूतं स्वरथम्। युञ्जाथे- योजयथः।
तदा। नः- अस्माकम्। क्षत्रम्- वीर्यम्। मधुना घृतेन- मधुरधारया। उक्षतम्- प्रवर्धयतम्।
पृतनासु- आवरणशक्तिभिर्जनितयुद्धेषु। अस्माकम्- नः। ब्रह्म- मेधाम्। जिन्वतम्- प्रीणयतम्।
शूरसाता- शूरसमूहे। वयम्। धना- संपदः। भजेमहि- लभेमहि ॥२॥

अर्वाङ्घ्रिचक्रो मधुवाहनो रथो जीराश्वो अश्विनोर्यातु सुष्टुतः।

त्रिवन्धुरो मधवा विश्वसौभगः शं न आ वक्षद्विपदे चतुष्पदे ॥ १.१५७.०३

त्रिचक्रः । मधुवाहनः- सुखेन वाहकः । जीराश्वः- वेगप्राणयुक्तः । सुष्टुतः- मन्त्रैः सम्यक् स्तुतः ।
त्रिवन्धुरः- बन्धत्रयसमन्वितः । मधवा- सम्पद्धान् । विश्वसौभगः- सर्वहितः । अश्विनोः-
प्राणाधिपत्योः । रथः- ऋताख्यो रथः । नः- अस्मभ्यम् । द्विपदे चतुष्पदे- मृगपक्षिमनुष्येभ्यः ।
शम्- मङ्गलम् । आ वक्षत्- आवहतु ॥३॥

आ न ऊर्जं वहतमश्विना युवं मधुमत्या नः कशया मिमिक्षतम् ।

प्रायुस्तारिष्टं नी रपांसि मृक्षतं सेधतं द्वेषो भवतं सचाभुवा ॥ १.१५७.०४

नः- अस्माकम् । ऊर्जं- शक्तिम् । अश्विना- हे अश्विनौ । युवम्- युवाम् । आ वहतम्- प्रापयतम् ।
मधुमत्या- माधुर्ययुक्तया । कशया- वाचा । नः- अस्मान् । मिमिक्षतम्- प्रीणयतम् । आयुः-
जीवनम् । प्र तारिष्टम्- प्रवर्धयतम् । रपांसि- पापानि । निः- निःशेषेण । मृक्षतम्- शोधयतम् ।
द्वेषः- द्वेषभावनाम् । सेधतम्- नाशयतम् । सचाभुवा- सहृदयौ । भवतम् ॥४॥

युवं ह गर्भं जगतीषु धत्थो युवं विश्वेषु भुवनेष्वन्तः ।

युवमग्निं च वृषणावपश्च वनस्पतीं रश्विनावैरयेथाम् ॥ १.१५७.०५

युवम्- युवाम् । जगतीषु- गमनशीलासु प्रजासु । विश्वेषु भुवनेषु- सर्वेषु लोकेषु । अन्तः-
अन्तर्हितम् । गर्भं- तत्त्वम् । धत्थः- धारयथः । प्राणापानेशनशीलपूरकरेचकाभ्यां हि
गर्भस्थानीयकुम्भकं धृतम् । वृषणौ- वर्षकौ । अश्विनौ । युवम्- युवाम् । अग्निञ्च- सर्वभूतहितक्रतुञ्च
। अपश्च- मूलशक्तिप्रवाहान् । वनस्पतीन्- वृक्षविशेषान् । भौमसम्पद इति भावः । ऐरयेथाम्-
प्रेरयेथाम् ॥५॥

यु॒वं ह॑ स्थो भि॒षजा॑ भे॒षजे॒भिरथो॑ ह स्थो र॒थ्या॑३ रा॒थ्येभिः॑ ।

अथो॑ ह क्ष॒त्रमधि॑ धत्थ उ॒ग्रा यो वा॑ ह॒विष्मा॒न्मन॑सा द॒दाश॑ ॥ १.१५७.०६

युवम्- युवाम् । भेषजेभिः- भैषज्यशक्तिभिः । भिषजा- भिषजौ । स्थः- भवथः । राथ्येभिः- अश्वैः
प्राणप्रणालीभिः । रथ्या- रथिनौ । स्थः । अथो- अनन्तरम् । यः । वाम्- युवयोः । हविष्मान्-
हव्ययुक्तः सन् । मनसा- चित्तेन । ददाश- ददाति । तस्मै । उग्रा क्षत्रम्- ओजस्करं क्षत्रियधर्मम् ।
धत्थ- धारयथः ॥६॥

Dr. Rangra